

УДК 349.42

ДО ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Мацканюк В.А.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Агропромисловий комплекс, базовою складовою якого є сільське господарство, формує продовольчу безпеку країни, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки і створює соціально-економічні умови сільського розвитку. Сільськогосподарське виробництво сьогодні є непривабливим об'єктом для інвестування, тому проблема залучення інвестицій залишається надзвичайно важливою, а її рішення може стати одним з головних факторів виходу агропромислового виробництва з критичного стану та забезпечить конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції. І саме для цієї цілі є важливим питання дослідження нормативно-правової бази щодо інвестиційної діяльності. У статті проаналізовано нормативне закріплення особливостей правового регулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України, висвітлено та конкретизовано основні нормативно-правові акти, якими можна і потрібно керуватись при здійсненні такою діяльністю.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільське господарство, інвестиційна діяльність, сільськогосподарське виробництво, нормативно-правове регулювання.

Постановка проблеми. Функціонування агропромислового комплексу України визначається як пріоритетний напрямок економіки країни і необхідна умова її економічної та продовольчої безпеки. Саме від розвитку і діяльності агропромислового комплексу, зокрема сільського господарства, безпосередньо залежать обсяги продовольчого ринку, зайнятість сільського населення, забезпечення сировинною базою переробної та харчової промисловості, а також сталий розвиток сільських територій. Однак, неодмінною умовою прискореного розвитку сільського господарства і подолання кризових явищ є активізація інвестиційної діяльності, яка може забезпечити збільшення виробничого потенціалу галузі, відтворення основних виробничих фондів, їх якісне поліпшення, активізацію виробничих, технологічних, наукових, організаційних, соціальних, природних факторів виробництва, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, перехід до інноваційного шляху розвитку.

Проблема залучення інвестицій є дуже гострою і в Україні, де присутні далеко несприятливі умови здійснення інвестиційної діяльності. Що стосується саме сільського господарства, то на тлі загальної непривабливості інвестиційного клімату в країні воно залишається однією з неперспективних галузей економіки для вкладення інвестицій.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Правове регулювання інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі України досліджували такі вітчизняні вчені як О.В. Білінська, О.В. Роздайбіда, І.В. Спасибо-Фатеева, Я.М. Грущинський та інші.

Формулювання завдання дослідження. Основною метою дослідження є правового регулювання здійснення інвестиційної діяльності в агропромисловий комплекс України.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство – одна з найважливіших галузей в економіці кожної країни і одна з найменш привабливих для інвестицій, що зумовлено її специфікою у виробничій площині, а в Україні – нестабільністю правової, політичної та економічної ситу-

ації. До того ж наразі аграрний сектор вітчизняної економіки уповільненими темпами виходить з депресивного стану, однак, для того, щоб його подолати потрібні значні обсяги інвестицій і раціональне їх використання. В Україні ж, в умовах трансформації економіки, в тому числі, сільського господарства, має місце проблема нестачі приватних і державних вкладень. Тому, для вирішення цієї проблеми необхідним є залучення інвестицій. Водночас у національній правовій системі міститься досить значна кількість нормативно-правових актів, спрямованих на впорядкування відносин, що виникають у зв'язку з організацією та здійсненням інвестиційної діяльності.

Інвестиційні відносини, що виникають у сфері сільського господарства насамперед визначаються Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ, де в ст. 1 інвестиції розглядаються як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект, а інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1]. У свою чергу сільське господарство (сільськогосподарське виробництво) відповідно до ст. 1 Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» від 18.01.2001 р. № 2238-III визначається як вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з біологічними процесами її вирощування, призначеної для споживання в сирому і переробленому вигляді та для використання на нехарчові цілі [2]. Звідси зрозуміло, що названі майнові та інтелектуальні цінності (інвестиції) можуть вкладатися у сферу, пов'язану з виробництвом сільськогосподарської продукції.

Виходячи з цього, Я.М. Грущинський виділяє такі основні ознаки інвестиційних правовідносин у сфері сільського господарства: це певний вид суспільних відносин, урегульованих нормами права (аграрного та інших галузей); вони мають комплексний характер; виникають, змінюються

та припиняються у сфері сільськогосподарського виробництва; мають специфічний суб'єктний склад: суб'єктами, які вкладають інвестиції у сільське господарство є держава, органи законодавчої і виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, іноземні держави, вітчизняні та іноземні юридичні особи, які зацікавлені у розвитку сільського господарства; до суб'єктів (учасників) інвестиційних відносин, які використовують інвестиції, належать виробники сільськогосподарської продукції [6, с. 7].

З цього можна припустити, що інвестиційні правовідносини у сфері сільського господарства можна визначити як врегульований нормами права (аграрного та інших галузей) комплекс суспільних відносин, що виникають на підставі юридичних фактів (вчинення правочинів щодо інвестування, передача відповідного майна до статутного капіталу суб'єктів аграрного господарювання) між сільськогосподарськими товаровиробниками та інвесторами з приводу певних об'єктів (майна, земельних ділянок, основних виробничих фондів, призначених для виробництва сільськогосподарської продукції та її первинної переробки, зберігання, транспортування і реалізації виробленої продукції, науково-технічних досягнень, прогресивних технологій, паливних та енергетичних ресурсів, хімічних засобів захисту рослин і тварин, підвищення родючості ґрунтів, грошових коштів, праці робітників і спеціалістів сільського господарства, органічного виробництва), змістом яких є права й обов'язки їх учасників у сфері сільськогосподарського виробництва, що здійснюються з метою отримання прибутку або досягнення певного соціального ефекту.

Як вже було сказано вище, основою правового регулювання інвестиційних відносин у країні є приписи Закону України «Про інвестиційну діяльність», що визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, спрямований на забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування народного господарства України, розвиток міжнародного економічного співробітництва та інтеграції. Саме відповідно до положень цього Закону для інвестування в агропромисловому комплексі, у тому числі і в сфері сільського господарства, проголошено пільгові умови [1].

З метою подальшого удосконалення законодавчого врегулювання у зазначеній сфері було прийнято й інші нормативно-правові акти. Законами України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10 вересня 1991 р. № 1540а-ХІІ [4] та «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р., № 93/96-ВР [15] було визначено правовий режим діяльності іноземних інвесторів та гарантії держави щодо здійснення інвестиційної діяльності на території України, державної реєстрації та контролю за здійсненням інвестицій, діяльності підприємств з іноземними інвестиціями, розгляду спорів тощо. Надалі було прийнято Закон України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» від

17 лютого 2000 р. № 1457-ІІІ [16], спрямованого на захист конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, створеними без залучення коштів або майна (майнових чи немайнових прав) іноземного походження, та суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю іноземного капіталу, забезпечення державного захисту вітчизняного виробника та конституційних прав і свобод громадян України [8, с. 88].

Серед актів аграрного законодавства особливу увагу слід звернути також на Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17.10.1990 р. № 400-ХІІ, у ст. 1 якого зазначається, що пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу забезпечується державою шляхом зміни державної інвестиційної політики, зокрема спрямування інвестицій на першочергове створення матеріально-технічної бази по виробництву засобів механізації, хімізації, переробної промисловості, будівельної індустрії для агропромислового комплексу з метою поліпшення його соціально-економічного становища і наукового забезпечення та соціальних умов [3].

Необхідно враховувати, що правове регулювання відносин в інвестиційній сфері, у тому числі у сфері сільського господарства, здійснюється також за допомогою значної кількості підзаконних нормативно-правових актів. Серед них можна виділити такі: Указ Президента України «Про план першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності» від 10 квітня 2006 р. № 300/2006 [7], постанови Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення формування інвестицій на соціальному розвитку села та агропромислового комплексу» від 29 липня 1992 р. № 423 [10], «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора» від 30 січня 1997 р. № 112 [11], розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про схвалення Програми «Інвестиційний імідж України» від 17 серпня 2002 р. № 477-р [12] та ін.

До міжнародних нормативно-правових актів, що спрямовані як на захист іноземних інвестицій, так і на врегулювання інших питань інвестиційної діяльності, належать багатосторонні міжнародні угоди, конвенції. Так, можна назвати Конвенцію про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18 травня 1965 р., що була ратифікована Законом України від 16 березня 2000 р. № 1547-ІІІ [13].

Міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій, що укладаються урядом України із урядами інших країн та які містять у собі питання взаємин сторін такого договору в галузі інвестиційної діяльності, гарантії експропріації або націоналізації інвестицій, теж є джерелом правового забезпечення цієї сфери [8].

Беручи до уваги досить різноманітну нормативно-правову базу, на якій ґрунтується інвестиційна діяльність в агропромисловому комплексі, на думку Статівки А.М., дане законодавство є нестабільним, нечітким та непрозорим, закріплює «подвійні правила гри» суб'єктами інвестиційної діяльності [9]. Проблема впливає не в кількості таких законів та нормативно-правових актів, а в їх неузгодже-

ності між собою, що призводить до низької ефективності їх застосування. Це у свою чергу створює ще більшу розгалуженість законодавства у сфері інвестиційної діяльності України та не дозволяє об'єднати все це у цілісну і єдину систему.

Як зазначається у правовій доктрині, забезпечення системної і ефективної правової регламентації відносин в інвестиційній сфері потребує вдосконалення правового механізму їх регулювання зі встановленням рівня відповідальності, відбиття стану, системи й особливостей суспільних відносин, що складаються у зв'язку зі створенням, упровадженням та розповсюдженням інтелектуальних та інноваційних продуктів, а також з окресленням спрямування їх розвитку згідно з визначеними державою стратегічними цілями. Йдеться про виконання правом регулятивно-динамічної функції, коли розвиток відповідних суспільних відносин стимулюється випереджальним розвитком їх законодавчого забезпечення [14, с. 573].

Тому, пріоритетними напрямками вдосконалення законодавства України у сфері агроінвестицій є: чітке нормативне закріплення правил

інвестиційної діяльності для вітчизняних та зарубіжних суб'єктів; визначення дієвих гарантій захисту права власності інвесторів та їх інвестицій; вирішення проблем щодо невідповідного надання іноземним інвесторам пільг і переваг у здійсненні інвестиційної діяльності в обсягах, що перевищують обсяги пільг і переваг для вітчизняних інвесторів, що в свою чергу призводить до створення нерівних умов інвестування, які спричиняють шкоду державі і вітчизняним інвесторам; удосконалення виділення та обігу земель, яке є нагальним не лише в аспекті інвестування в АПК, а і для усього аграрного права.

Висновки. Проаналізувавши законодавство України у питанні нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності можна зробити висновок про необхідність здійснення належного правового вдосконалення нормативно-правової бази з метою усунення недоліків, що призводять до неправильного розуміння багатьох конкуруючих норм інвестиційного законодавства та докласти зусиль до створення нормально функціонуючого інституту інвестицій задля покращення ситуації в плані інвестиційних вкладень.

Список літератури:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. Ст. 646.
2. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18.01.2001 р. № 2238-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 11. Ст. 52.
3. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. № 400-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1990. № 45. Ст. 602.
4. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991 р. № 1540аХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 616.
5. Безп'ята І.В. Особливості залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки // Економіка і суспільство. 2016. Вип. № 4. С. 67-71.
6. Грущинський Я.М. Правове регулювання агроінвестиційної діяльності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Я.М. Грущинський; наук. кер. В.К. Шкарупа; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2011. 16 с.
7. Про план першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності: Указ Президента України від 10.04.2006 р. № 300/2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/300/2006>.
8. Деякі питання правового регулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України / В.В. Панченко // Проблеми законності. – 2016. – Вип. 135. – С. 86-94. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2016_135_11.
9. Статівка А.М. Пріоритетні напрямки інвестиційного розвитку сільського господарства: організаційно-правові питання // Пріоритетні напрями розвитку аграрного законодавства і права в сучасних умовах: матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 20 квітня 2018 року). Харків. 2018. С. 85-90.
10. Про вдосконалення формування інвестицій на соціальний розвиток села та агропромислового комплексу: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.1992 р. № 423 // ЗП Уряду України. – 1992. – № 8. – Ст. 206.
11. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.1997 р. № 112 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 6. – С. 47.
12. Про схвалення Програми «Інвестиційний імідж України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 477-р // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 155.
13. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18 травня 1965 року: ратифікована Законом України від 16.03.2000 р. № 1547-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 21. – Ст. 161.
14. Правова доктрина України: У 5 т. / Нац. акад. прав. наук України; за ред. В.Я. Тація та ін. – Харків: Право, 2013. – Т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка.
15. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – Ст. 80.
16. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження: Закон України від 17.02.2000 р. № 1457-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 12. – Ст. 97.

Мацканюк В.А.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

К ВОПРОСУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В АГРОПРОМЫШЛЕННЫЙ КОМПЛЕКС УКРАИНЫ

Аннотация

Агропромышленный комплекс, базовой составляющей которого является сельское хозяйство, формирует продовольственную безопасность страны, обеспечивает развитие технологически связанных отраслей экономики и создает социально-экономические условия сельского развития. Сельскохозяйственное производство сегодня является непривлекательным объектом для инвестирования, поэтому проблема привлечения инвестиций остается чрезвычайно важной, а ее решение может стать одним из главных факторов выхода агропромышленного производства из критического состояния и обеспечит конкурентоспособность сельскохозяйственной продукции. И именно для этой цели важен вопрос исследования нормативно-правовой базы по инвестиционной деятельности. В статье проанализированы нормативное закрепление особенностей правового регулирования инвестиционной деятельности в аграрном секторе экономики Украины, освещены и конкретизированы основные нормативно-правовые акты, которыми можно и нужно руководствоваться при осуществлении такой деятельности.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, сельское хозяйство, инвестиционная деятельность, сельскохозяйственное производство, нормативно-правовое регулирование.

Matskanyuk V.A.

Yaroslav Mudryi National Law University

TO THE ISSUE OF NORMATIVELY-LEGAL REGULATION OF THE IMPLEMENTATION OF INVESTMENTS IN AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Summary

The agricultural complex, the basic component of which is agriculture, forms food security of the country, ensures the development of technologically related branches of the national economy and creates socio-economic conditions for rural development. Agricultural production today is an unattractive investment object, so the problem of attracting investment remains extremely important, and its decision can become one of the main factors in the output of agricultural production from a critical state and will ensure the competitiveness of agricultural products. And for this purpose, an important issue is the exploration of the legal framework for investment activities. The article analyzes the normative fixing of the peculiarities of legal regulation of investment activity in the agrarian sector of the Ukrainian economy, elaborates and specifies the basic legal acts that can and should be guided by the implementation of such activities.

Keywords: agro-industrial complex, agriculture, investment activity, agricultural production, legal regulation.